

TÁJÉKOZTATÓ MUNKA

(Bibliográfia, dokumentáció)

FRITS DONKER DUYVIS

(1894 - 1961)

1961. július 9-én meghalt Frits DONKER DUYVIS, a FID tiszteletbeli főtitkára. 1928-tól 1959-ig viselte a főtitkári tisztséget, s ettől csak egészségi állapotára tekintettel volt kénytelen megválni. Fáradhatatlan és ötletekben gazdag munkása volt a dokumentáció ügyének, amelyet kiterjedt személyes, baráti kapcsolatai révén is szolgált. Ösztönző és példamutató egyénisége közvetlen munkatársai mellett országhatárokon túl is éreztette hatását.

A pihenést nem ismerő munka viszonylag korán felemésztette ennek a mindig alkotó szellemnek a fizikumát. Nem ért magas kort. Temetésén többen megjelentek külföldi munkatársai közül is.

A dokumentáció, az osztályozás területén olyan alapvető munkát végzett, amely a jövő számára is utmutatásul szolgál. (DFW. 9.Jg. 1960/61. 5.no. 184.p.)

TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATOK CIKKENEK EGYÜTTMŰKÖDÉSEN ALAPULÓ KÖZPONTI FELDOLGOZÁSA

RASMUSSEN, Detlef: Die Dokumentation von Zeitschriften und Sammelwerken in wissenschaftlichen Bibliotheken als ein Problem zentraler Katalogisierung. - Nachr. Dok. 12. Jg. 1961. 3. no. 153-157. p.

Folyóiratok és gyűjtemények dokumentációs feldolgozása a tudományos könyvtárakban, mint központi katalogizálási probléma.

d o k u m e n t á c i ó alatt a nem önálló műként megjelent tudományos közlemények könyvtári katalógusban való feltárását érti. Hogy a probléma megoldása időszerű, bizonyítják azok a kiadói vállalkozások, amelyek az ilyen jellegű közleményeket utánnymatban, sorozat keretében újra kiadják. Ilyen vállalkozás pl. a "Libelli" c. sorozat, amelyben a darmstadti "Wissenschaftliche Buchgesellschaft" terjedelmesebb folyóiratcikkekét közöl utánnymatban. Ilyen a "Referate aus der Deutschen Vierteljahresschrift für Literatur

Szerző a kérdést - vitacikk formájában - a kisebb s tulnyomóan humán anyagu egyetemi könyvtárak szemszögéből vizsgálja. K ö n y v t á r i

und Geistesgeschichte", amelyben a stuttgarti J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung a "Deutsche Vierteljahresschrift..." számai-nak végén petit nyomással rendszeresen közölt kutatói jelentéseket adja ki különlenyomatként monográfia-sorozat formájában.

Az emlékkönyvek cikkeit sem tárják fel általában a könyvtári katalógusok. Már pedig ezek a többnyire jelentős közlemények annál könnyebben elvesznek a kutató számára, mivel az emlékkönyvek témája gyakran egyáltalán nem csak az ünnepektől szűkebb szakterületére vonatkozó anyagot öleli fel s így a kutató nem is gondol átnézésükre.

Rá kell mutatni a recenziók jelentőségére is. Ezek egy-egy könyv bírálata kapcsán - az ódavágó szakirodalom segítségével - gyakran egészen új szempontból világítanak meg egy-egy problémakört. Ezek feltárása is a könyvtáros feladata lenne.

Cikkiró ezután néhány könyvtári cikk-katalógus vizsgálata kapcsán rámutat, hogy a problémát ezek nem oldják meg. A berlini Közművelődési Könyvtár cikk-katalógusa nem tudományos igényeket elégít ki. A drezdai Tartományi Könyvtár katalógusa csak a német folyóiratok feldolgozására szorítkozik. Egyik esetben sincsenek meg az általános tudományos könyvtár szükségleteit kielégítő feltételek.

A kieli Világgazdasági Intézet könyvtára - amelynek anyagi és személyzeti ellátottsága csak a nagyobb egyetemi könyvtárakéval hasonlítható össze - a maga szakterületén a teljesség igényével végez analitikus feltárást. Ez a teljesség magyarázza az intézet által összeállított szakbibliográfia és a katalógus közötti meglepő egyezést. A cikkek és a monográfiák cimleírásai együtt szerepelnek a katalógusban.

Az általános gyűjtőkörű egyetemi könyvtár számára ez a megoldás sem lehet példamutató. Számára döntő kérdés a katalógusba felveendő anyag gondos kiválogatása. Válogatás nélkül elképzelhetetlen valamennyi tudomány-terület dokumentációs feltárása. Csak a kutatói jelentéseket kell a teljesség igényével feldolgozni. A válogatás mikéntjét általában a rentabilitás, a dokumentációs anyag könyvtári felhasználása alapján szokták mérlegelni. A válogatás azonban már önmagában is igen problematikus megoldás. Kinek tesz

szolgálatot az ilyen "válogató" katalógus? A kutatónak csak ize-
litőt ad saját szűkebb szakterületéről, csak a számára idegen- vagy
határterületek irodalma szempontjából jelent számára segítséget ez
a katalógus. A főiskolai tanszemélyzettel folytatott megbeszélések-
ből kiderült, hogy a feldolgozandó folyóiratok körét mégis csak
minél tágabbra kell venni. Bizonyos folyóiratokat teljesen fel
kell tárni. Az egész munka hiábavaló lenne, ha a kereső azt ta-
pasztalná, hogy nem hagyatkozhatik erre az új munkaeszközre, s ma-
ga kénytelen átkutatni a különféle folyóiratok mutatóit.

Milyen formában készüljön a cikk-katalógus? Sokan ezt
tartják a könyvtári dokumentáció döntő kérdésének. Arról ter-
mészetesen nem lehet szó, hogy mint Kielben, a monográfiák-
kal közös katalógusban szerepeljenek az analitikus cimleírás-
sok.

Általánosan elfogadott szakrendszer nincsen. S miután a
cikkek rendszerint egészen speciális témát tárgyalnak, a cikk-
katalógus szakszerű rendezése nem is könnyű feladat. Meg
azután olyan munka ez, amiben az általános tudományos könyv-
tár nem igen támaszkodhatik tapasztalatokra.

További kérdés: elég-e a szakkatalógus? Nem érdeklí-e a
humán tudományok művelőjét esetleg a szerző szerinti besoro-
lás is?

Ha a szakkatalógus mellett döntünk, készülhet-e a cikk-
katalógus más rendszer szerint, mint a könyvek katalógusa? Az
egyik könyvtár által végzett dokumentációs munkát a másik
könyvtár is fel kell hogy használhassa. Számolni kell azzal
a lehetőséggel, hogy a könyvtár a saját szakrendszerében ki-
épített könyv-katalógus mellett számára idegen szakjelzettel
ellátott, kész analitikus cimleírásokból építi fel cikk-ka-
talogusát. Megtörténhet az is, hogy a tágabb tárgyszavakhoz
szokott olvasó szűkebb tárgyszavakkal ellátott cikk-kataló-
gussal találja magát szemben. A tárgyi katalógusok sokféle
lehetőségének gordiusi csomóját megoldani nem, - csak szét-
vágni lehet.

Minden könyvtárnak megvan a saját katalógus-rendszere s a
cikk-katalógusnak is bele kell illeszkednie ebbe a rendszerbe. A
cikkekről kész cimleírást kap a könyvtár, ezt saját jelzetével
kell hogy ellássa. Magától értetődik az is, hogy a könyvtári cikk-
katalógusban csak a könyvtárban megelevő folyóiratok cikkei szere-
pelhetnek. A cikk-katalógus tehát ne legyen kartoték-formában ké-
szült bibliográfia.

Szerző szerint a könyvtári dokumentáció lényegében központi
katalogizálási probléma, amelyet csak jó szervezéssel lehet meg-

oldani. Munkamegosztás nélkül azonban nem lehet elképzelni egy központilag irányított könyvtári dokumentáció megszervezését. Az lenne a legcélszerűbb megoldás, ha a feldolgozandó folyóiratokat hat nagy szakterületre osztva, a munkát hat nagykönyvtárra bízák /a müncheni, hamburgi, göttingeni állami, a kölni, a Frankfurt am Main-i városi és a stuttgarti tartományi könyvtárra/. Ezekben a nagykönyvtárakban nem lenne nehéz külön dokumentációs osztályt felállítani, mint ahogy külön osztályon történik a regionális központi katalógus készítése is. Ezt a dokumentációs osztályt a folyóirat-osztály közelében kellene elhelyezni.

A munkafolyamatot három szakaszra kell bontani: a cikkek kiválasztását, a cimleírást, az alig nélkülözhető annotáció elkészítésével együtt, s a mechanikus sokszorosításra való előkészítést az említett hat nagykönyvtár végezné. A cimleírások egy központba futnának, ahol folyóiratonként rendeznék azokat; attól függően, hogy egy-egy folyóirat a szolgáltatásban részesülő hány könyvtárban van meg, készítene a központ a cimleírásról katalóguscédulákon másolatot és ezeket küldené az illető könyvtáraknak. Minden könyvtár természetesen csak a nála meglévő folyóiratok cikkeiről készült cimleírásokból kapna levonatot. Az egyes könyvtárak - harmadik munkafázisként - a sokszorosított cédulákra rávezetnék saját szakjelzeteiket s a folyóirat helyrajzi számát.

Készen kapott cimleírásokból, az eredeti cikk megtekintése nélkül, nehéz szakkatalógust építeni. Ezért kívánatos minél pontosabb annotációkat készíteni, amelyek segítségével az is megállapítható, mi a cikkben az új és értékes. A beosztást végző könyvtárost az annotáció segíti, hogy a katalógust megóvja a felduzzadástól, illetve a túl gyakori selejtezéstől. A használók szempontjából is rendkívül fontos az annotáció: a semmitmondó vagy félrevezető címet kiegészíti, korrigálja.

A könyvtári dokumentáció kérdését, megvalósítása előtt, alaposan, a munkafolyamat legkisebb részletéig át kell gondolni. Az újonnan felállítandó dokumentációs osztályokat megfelelő személyzettel kell ellátni, amint ez a központi katalógus-osztályok esetében is történt.

Az általános tudományos könyvtárak dokumentációs munkája, az

intézeti és szakkönyvtárak régóta bevezetett és bevált dokumentációs munkája mellett, csak akkor hozhatja meg a kívánt eredményt, ha nagyvonalu, anyagi eszközökkel is bőségesen ellátott vállalkozásról van szó. Csak a kellőképpen dotált könyvtári dokumentáció jelenthet hasznosabb munkaeszközt, mint a szakbibliográfiák együttese.

Tekintve azonban a vállalkozás nagyságát, alaposan meg kell vizsgálni, hogy ennek az új könyvtári katalógusnak a hasznossága arányban van-e a komoly befektetéssel. Ennek az aránynak a kiszámítása dönti el az egész vállalkozás sikerét vagy bukását.

A cikk-katalógus problémája, már csak a sokszorosítási technika új és új lehetőségeinek feltünése következtében is, állandóan foglalkoztatja a könyvtárosokat. Ennek a nagyarányú irodalomfeltárásnak a megvalósítását és a könyvtárak közötti együttműködés lehetőségeinek minél tökéletesebb kihasználását azonban előbb elméleti síkon kell megvitatni és tisztázni. (M.Á.)

I R O D A L O M

1. SCHRETTINGER, Martin: Versuch eines vollständigen Lehrbuchs der Bibliothek-Wissenschaft. 2.Bd. München, 1829. Ld. különösen 88.p.: Potenzierung der Kataloge.

2. SAVELSBERG, Gertrud: Die Auswertung der Zeitschriften in der Bibliothek des Instituts für Weltwirtschaft an der Universität Kiel. = Nachr.Dok. 2. Jg. 1951. 1.no. 48-50.p.

3. DECKERT, Helmut: Schlagwortkatalog der Zeitschriftenaufsätze. Möglichkeiten und Anregungen an Hand des Dresdener Z-SWK [Zeitschriften - Schlagwortkatalog]. = Zbl.Bibl. 66. Jg. 1952. 253-259.p.

4. WESER, Adolf: Der Katalog der Zeitschriftenaufsätze der Berliner Stadtbibliothek. = Bibliothekar (Berlin). 5.Jg. 1952. 283-285.p.

5. BRANDL, Bruno: Die Zeitschrift und die Bibliotheken. = Bibliothekar (Berlin). 5.Jg. 1952. 624-626/628.p.

6. WESER, Adolf: Zur Katalogisierung der Zeitschriftenaufsätze. = Zbl.Bibl. 67.Jg. 1953. 1.no. 1-15.p.

7. EPPELSHEIMER, Hanns W.: Bibliotheken und Dokumentation. = Z.Bibl.Bibliogr. 1.Jg. 1954. 1.no. 3-14.p.

8. DECKERT, Helmut: Zur Diskussion über die Katalogisierung der Zeitschriftenaufsätze. = Zbl.Bibl. 68.Jg. 1954. 5/6.no. 170-178.p.

9. CORDES, Hans: Welche Dokumentationsarbeiten kann heute eine Hochschulbibliothek übernehmen? = Nachr.Dok. 6.Jg. 1955. 3.no. 107-110.p.

10. LOHSE, Gerhart: Einige Gedanken zum Problem der Dokumentation an Hochschulbibliotheken mit Sondersammlungen. = Nachr. Dok. 6. Jg. 1955. 4. no. 163-165. p.

11. KLAPP, Otto: Der Zeitschriftenaufsatz im Katalog der Universalbibliothek. Köln, 1956. Bibliothekarlehrinstitut. [kézirat].

12. GÜLICH, Wilhelm: Bibliothekar und Dokumentar [nebst Diskussion.] = Arbeitsgemeinschaft der technisch-wissenschaftlichen Bibliotheken. Bericht über die 6. Tagung. Essen, 1956. 73-91. p.

13. FISCHER, Norbert: Verbindung von Dokumentation und traditioneller Bibliotheks-führung [nebst. Diskussion.] = Arbeitsgemeinschaft der technisch-wissenschaftlichen Bib-

liotheken. Bericht über die 7. Tagung. Essen, 1958. 68-92. p.

14. DECKERT, Helmut: Zehn Jahre Zeitschriftenauswertung an der Sächsischen Landesbibliothek Dresden. = Zbl. Bibl. 73. Jg. 1959. 3. no. 176-183. p.

15. TIEMANN, Hermann: Die Frage der Literaturschließung in Universitäts- und Hochschulbibliotheken. = Z. Bibl. Bibliogr. 7. Jg. 1960. 1. no. 1-14. p.

16. CORSTEN, Severin: Zeitschriftenumlauf und -auswertung in einer Behördenbibliothek. = Arbeitsgemeinschaft der Parlaments- und Behördenbibliotheken. Arbeitsheft Nr. 5. Bonn, 1960. 9-16. p.

17. ZIMMERMANN, Erich: Einige Gegenwartsfragen der Sachkatalogisierung. = Z. Bibl. Bibliogr. 7. Jg. 1960. 315-332. p.

ÉVI KUMULÁCIÓ KÉSZÜL 1962-TŐL A SZOVJET
FOLYÓIRATOK REPERTORIUMÁBÓL

VEREVKINA, A. N. - SZANFIROVA, A.
A.: Publicsnüe lekci po bibliografii. =
Szov. Bibliogr. 1961. 4(68). no. 104-105. p.
Nyilvános bibliográfiai előadások.

sorozatot szervezett Moszkva könyvtáros-társadalma számára. Az előadássorozatban a bibliográfiai munka elméletének és gyakorlatának legkülönfélébb kérdései szerepelnek.

Az első előadást G. G. K r i c s e v s z k i j , a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Központi Társadalomtudományi Könyvtárának fő bibliográfusa tartotta „A külföldi bibliográfiák mai helyzete és fejlődésük irányai” címmel. Képet adott a nemzeti bibliográ-